

KRZYSZTOF OŻÓG

Uniwersytet Jagielloński

ORCID: 0000-0001-6771-7813

**POLSKA HISTORIOGRAFIA UNIWERSYTECKA
W RYTMIE JUBILEUSZY.
UWAGI O BADANIACH NAD STAROPOLSKIMI DZIEJAMI
UNIWERSYTETU KRAKOWSKIEGO**

**POLISH UNIVERSITY HISTORIOGRAPHY
IN THE RHYTHM OF JUBILEES.
REMARKS ON THE STUDIES ON THE HISTORY
OF THE UNIVERSITY OF KRAKOW IN THE OLD POLISH PERIOD**

Abstract

The University of Krakow was founded twice, in 1364 and 1400. The jubilees of these two foundations were celebrated in 1864, 1900, 1964, 2000 and 2014. The paper presents the role of university jubilees in the development of critical studies on the history of the University of Krakow until the end of the 18th century. The author analyses both the achievements and weaknesses of Polish university historiography, and shows the perspectives for its future development.

Key words: Polish university historiography, history, The University of Krakow, research, jubilee

Słowa kluczowe: polska historiografia uniwersytecka, historia, Uniwersytet Krakowski, badania, jubileusz

W dziejach historiografii znane jest dobrze zjawisko podejmowania wielu zagadnień z powodu okrągłych jubileuszy jakichś ważnych wydarzeń historycznych w dziejach poszczególnych państw, narodów, religii, instytucji itd. W szczególności sposób odnosi się to do historiografii uniwersyteckiej, bowiem często w związku z okrągłą rocznicą powstania (fundacji) danego uniwersytetu

intensyfikują się badania nad jego przeszłością¹. W przypadku krakowskiej wszechnicy taką rolę odegrały jubileusze pierwszej i drugiej fundacji (1364 i 1400), uroczyscie obchodzone w latach 1864, 1900, 1964, 2000 i 2014. Badania nad historią Uniwersytetu Krakowskiego stymulowane były w dużej mierze przez wspomniane jubileusze². W niniejszym artykule zaprezentuję dorobek tej jubileuszowej historiografii.

POCZĄTKI KRYTYCZNYCH BADAŃ NAD DZIEJAMI UNIwersYTETU KRAKOWSKIEGO

Krytyczne badania nad dziejami Uniwersytetu Krakowskiego rozpoczęły się dopiero w pierwszej połowie XIX w., chociaż od 1620 r. istniała w nim funkcja historiografa uniwersyteckiego, którego zadaniem było spisywanie historii uczelni³. Do inicjatorów tych badań należeli Jerzy Samuel Bandtkie (1768–1835), Józef Majer (1808–1899) i Józef Muczkowski (1795–1858). Pierwszy z nich był historykiem i bibliografem, który kierował w latach 1811–1835 Biblioteką Jagiellońską i inwentaryzował jej bogate zbiory, a także opracował historię tej instytucji⁴. Natomiast Józef Majer, profesor farmakologii (1835–1848), a następnie fizjologii UJ od 1848 r., opublikował w latach 1838–1844 kilka rozpraw o historii Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Krakowskiego, połączonych z edycją najstarszych średniowiecznych i nowożytnych statutów tego fakultetu⁵. Z kolei Józef Muczkowski, historyk i bibliograf, dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej po J.S. Bandkiem od 1836 r. oraz profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego od 1837 r. na katedrze bibliologii, najpierw skupił swoją uwagę na najstarszych urzędowych księgach Uniwersytetu Krakowskiego, tj. metryce (1400–1508), statutach Wydziału Sztuk Wyzwolonych i księdze promocji tego fakultetu (1402–1541). Znalazło to wyraz w rozpra-

¹ N. Hammerstein, *Jubiläumsschrift und Alltagsarbeit. Tendenzen bildungsgeschichtlicher Literatur*, „Historische Zeitschrift” 236, 3, 1983, s. 601–633; *University Jubilees and University History Writing. A Challenging Relationship*, red. P. Dhondt, Leiden–Boston 2014.

² J. Dybiec, *Jubileusze Uniwersytetu Jagiellońskiego (1864–1900–1964–2000?)*, w: *Studia bibliograficzno-bibliologiczne. Praca zbiorowa dla uczczenia 45-lecia pracy naukowej Profesora Wiesława Bienkowskiego*, red. M. Kocójowa, Kraków 1996, s. 115–125; U. Perkowska, *Jubileusze Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2000, *passim*.

³ H. Barycz, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego w epoce humanizmu*, Kraków 1935, s. 604–605.

⁴ A. Birkenmajer, *Bandtkie Jerzy Samuel (1768–1835)*, w: *Polski słownik biograficzny* (dalej cyt.: PSB), t. 1, Kraków 1935, s. 260–263.

⁵ J. Hulewicz, *Majer Józef (1808–1899)*, w: PSB, t. 19, Wrocław 1974, s. 161–164; M. Zdaneck, *Edycje ksiąg urzędowych Uniwersytetu Krakowskiego — dzieło na nowo podjęte*, w: *Editiones sine fine*, red. K. Kopiński, W. Mrozowicz, J. Tandecki, t. 1, Toruń 2017, s. 76–77.

wie opublikowanej w 1841 r. pt. *Pomniki do dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego*⁶. W roku 1842 J. Muczkowski ogłosił szeroko zakrojony plan badań nad historią uczelni. Zamierzał on opracować dzieje Uniwersytetu Krakowskiego aż w dziesięciu tomach, z których trzy ostatnie miały zawierać edycje najważniejszych źródeł, w tym dokumentów, przywilejów, statutów oraz metryki i ksiąg promocji⁷. Z tego planu udało mu się zrealizować w 1849 r. edycję statutów Wydziału Filozoficznego z lat 1406–1778 i ksiąg promocji tego fakultetu z lat 1402–1849⁸. Ponadto J. Muczkowski opracował w 1847 r. pierwsze krytyczne studium o początkach uniwersytetu w Krakowie, które ogłosił drukiem w dwa lata później⁹. Jako pierwszy sięgnął do dokumentów związanych z fundacją uniwersytetu przez króla Kazimierza w 1364 r. i Władysława Jagiełłę w 1400 r., które były przechowywane w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jego prace stanowiły naukową podwalinę dla kontynuowania badań nad początkami krakowskiej uczelni.

PIERWSZY JUBILEUSZ W ROKU 1864 I JEGO HISTORIOGRAFICZNE POKŁOSIE

W 1864 r. przypadła 500. rocznica kazimierzowskiej fundacji Uniwersytetu. Już w 1860 r. rozpoczęły się przygotowania do tego jubileuszu, bowiem ówczesny kurator Uniwersytetu Jagiellońskiego Piotr Bartynowski wystąpił z pismem w tej sprawie do austriackiego Ministerstwa Oświaty w Wiedniu. Prosił w nim o zgodę na zorganizowanie specjalnego komitetu, który miałby za zadanie przygotować uroczystości rocznicowe i wydawnictwa jubileuszowe. Ministerstwo zaaprobowało tę prośbę i na uczelni powstał komitet pod przewodnictwem Józefa Majera¹⁰. Planowano godnie uczcić obu fundatorów uczelni, Kazimierza Wielkiego i Władysława Jagiełłę, i zorganizować w maju 1864 r. duże uroczystości jubileuszowe. W nawiązaniu do koncepcji J. Muczkowskiego Komitet projektował przygotowanie i wydanie drukiem źródeł do dziejów uczelni z jej archiwum (przywilejów, nadań i bulli papieskich)

⁶ J. Kras, B. Łopuszański, *Muczkowski Józef (1795–1858)*, w: PSB, t. 22, Wrocław 1977, s. 247–250; J. Muczkowski, *Pomniki do dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Roczniki Towarzystwa Naukowego z Uniwersytetem Jagiellońskim połączonego” 1(16), 1841, s. 285–378.

⁷ J. Muczkowski, *Mieszkania i postępowanie uczniów krakowskich w wiekach dawniejszych*, Kraków 1842, s. III–IV; M. Zdaneck, *Edycje ksiąg urzędowych...*, s. 77.

⁸ *Statuta necnon liber promotionum philosophorum ordinis in Universitate Studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849*, red. J. Muczkowski, Cracoviae 1849; M. Zdaneck, *Edycje ksiąg urzędowych...*, s. 77–78.

⁹ J. Muczkowski, *Wiadomość o założeniu Uniwersytetu Krakowskiego*, „Roczniki Towarzystwa Naukowego z Uniwersytetem Jagiellońskim połączonego” 4(19), 1849, s. 149–251.

¹⁰ U. Perkowska, *op. cit.*, s. 47–49.

w wydawnictwie zatytułowanym *Monumenta historica Universitatis litterarum Cracoviensis*, a także opracowanie historii Uniwersytetu od fundacji Kazimierza po czasy współczesne¹¹. Chłodny stosunek władz austriackich do krakowskiej wszechnicy i zmiana sytuacji politycznej po wybuchu powstania styczniowego, skutkująca wprowadzeniem stanu oblężenia w Galicji, spowodowały, że planowanych uroczystości i wydawnictw nie udało się zrealizować. Austriackie władze nie wyraziły zgody na jakiegokolwiek uroczyste, publiczne obchody ze względu na patriotyczne postawy młodzieży akademickiej i części profesury oraz znaczny udział krakowskich studentów w powstaniu. Rocznica fundacji króla Kazimierza była obchodzona bardzo skromnie w wąskim gronie profesorów oraz studentów i uczczona nabożeństwem w kolegiacie św. Anny¹².

Pokłosiem jubileuszu było tylko kilka prac dotyczących najstarszych dziejów uczelni oraz ponowna inicjatywa edycji dokumentów z Archiwum UJ. Dla uczczenia wspomnianej rocznicy Alfred Brandowski (1835–1888), profesor na katedrze filologii klasycznej UJ od 1864 r., przygotował obszerną pracę *O założeniu Uniwersytetu Krakowskiego w roku 1364*, którą ogłosił drukiem w 1872 r. Na szerokim tle dziejów średniowiecznych uniwersytetów ukazał początki krakowskiej wszechnicy¹³. Natomiast Piotr Burzyński (1819–1879), historyk prawa, profesor na katedrze prawa i historii prawa polskiego UJ, od 1860 r. opublikował w 1864 r. niewielką rozprawę o nauczaniu prawa na Uniwersytecie Krakowskim wraz z edycją statutów Wydziału Prawa i Kolegium Prawników z 1719 r. oraz Bursy Prawników z 1485¹⁴. Ponadto pod redakcją J. Majera powstało zbiorowe opracowanie o poszczególnych zakładach i katedrach uniwersyteckich, zawierające również informacje o dziejach Biblioteki Jagiellońskiej i nauczaniu astronomii w ramach omówienia Obserwatorium Astronomicznego¹⁵.

Już po tym jubileuszu zapadła ponowna decyzja o przygotowaniu edycji dokumentów z archiwum uniwersyteckiego. Tego zadania podjął się [Ignacy]

¹¹ H. Barycz, *Przed wielką rocznicą (1364–1964)*, w: *idem, Alma Mater Jagellonica. Studia i szkice z przeszłości Uniwersytetu Krakowskiego*, Kraków 1958, s. 340–341; U. Perkowska, *op. cit.*, s. 50–51.

¹² H. Barycz, *op. cit.*, s. 341–360; J. Dybiec, *Jubileusze Uniwersytetu Jagiellońskiego...*, s. 116; U. Perkowska, *op. cit.*, s. 63–69.

¹³ A. Brandowski, *Założenie Uniwersytetu Krakowskiego w roku 1364*, Kraków 1872.

¹⁴ P. Burzyński, *Nauka prawa w Uniwersytecie Krakowskim w ciągu czasu od 1364 r. do r. 1795*, „Czasopismo Poświęcone Prawu i Umiejętnościom Politycznym” 2, 1864, z. 5, s. VII–XCV.

¹⁵ *Zakłady uniwersyteckie w Krakowie. Przyczynek do dziejów oświaty krajowej podany i pamięci pięćsetletniego Uniwersytetu Krakowskiego poświęcony przez c.k. Towarzystwo Naukowe Krakowskie*, [red.] J. Majer, Kraków 1864, s. 12–39, 70–100; H. Barycz, *op. cit.*, s. 354.

Żegota Pauli (1814–1895), historyk i bibliograf¹⁶. Od roku 1870 zaczęły się ukazywać drukiem kolejne części kodeksu dyplomatycznego Uniwersytetu Krakowskiego. Objął on dokumenty z lat 1364–1605. Pierwsze cztery części przygotował do druku Ż. Pauli, zaś ostatnią w 1900 r. Franciszek Piekosiński (1844–1906) — historyk prawa i zasłużony wydawca źródeł¹⁷. W 1872 r. Heinrich Zeissberg (1839–1899), profesor historii powszechnej oraz historii Austrii na Uniwersytecie Lwowskim (1864–1871) i Uniwersytecie Wiedeńskim (1872–1897), ogłosił pracę o najstarszym rękopisie metryki Uniwersytetu Krakowskiego z Biblioteki Jagiellońskiej z wpisami studentów z lat 1400–1508¹⁸. Pod wpływem tego studium senat Uniwersytetu Jagiellońskiego w 1873 r. podjął decyzję o edycji całej metryki¹⁹. Była to częściowa realizacja dawnego planu J. Muczkowskiego. Podobnie jak w przypadku edycji dokumentów, wydaniem pierwszego zeszytu metryki (lata 1400–1433) zajął się Ż. Pauli. Ukazał się on w 1883 r. Natomiast drugi zeszyt (lata 1434–1489) wydał w 1887 r. młody wówczas historyk prawa Bolesław Ulanowski (1860–1919). Oba zeszyty złożyły się na tom pierwszy. Edycję metryki doprowadzono po osiemdziesięciu latach do 1780 r., a całość opatrzone tytułem *Album studiosorum Universitatis Cracoviensis*. Kolejne tomy przygotowali Adam Chmiel (1865–1934), Jerzy Zathę (1911–1999) przy współpracy Henryka Barycza (1901–1994) oraz Karol Lewicki (1909–1991)²⁰. Jednakże tej edycji nie zwieńczono indeksami, dlatego korzystanie z niej było niezwykle uciążliwe dla kilku generacji badaczy. Za owoc pierwszego jubileuszu można uznać zainteresowanie się przez Józefa Szujskiego (1835–1883) statutami uniwersyteckimi z epoki staropolskiej w ślad za wspomnianymi publikacjami Piotra Burzyńskiego. W 1878 r. J. Szujski ogłosił drukiem statuty ogólnouniwersyteckie w dwóch redakcjach z lat 1603 i 1724, a także statuty Wydziału Teologii z XVI w. oraz średniowieczne statuty Collegium Maius i Collegium Minus²¹. Wszystkie wymienione inicjatywy wydania najważniejszych źródeł uniwersyteckich

¹⁶ W. Bieńkowski, *Pauli Żegota*, w: PSB, t. 25, Wrocław 1977, s. 345–347.

¹⁷ *Codex diplomaticus Universitatis Studii Generalis Cracoviensis*, t. 1–4, red. [I.] Ż. Pauli, Cracoviae 1870–1890; t. 5, red. F. Piekosiński, Cracoviae 1900; M. Zdaneek, *Edycje ksiąg urzędowych...*, s. 78–79.

¹⁸ H. Zeissberg, *Das älteste Matrikel-Buch der Universität Krakau*, Innsbruck 1872.

¹⁹ M. Zdaneek, *Edycje ksiąg urzędowych...*, s. 79.

²⁰ *Album studiosorum Universitatis Cracoviensis*, t. 1–3, red. [I.] Ż. Pauli, A. Chmiel, Cracoviae 1887–1904; t. 4, red. G. Zathę, H. Barycz, Cracoviae 1950; t. 5, red. C. Lewicki, Cracoviae 1956.

²¹ *Statuta Uniwersytetu Krakowskiego*, red. J. Szujski, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 2, Kraków 1882, s. 363–408; *Statuta antiqua Collegii Maioris*, red. idem, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 1, Kraków 1878, s. 1–20; *Statuta i matrikuły Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego z XVIgo wieku*, red. idem, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 1, Kraków 1878, s. 71–94;

z epoki staropolskiej stanowiące pokłosie jubileuszu z 1864 r. przyczyniły się do położenia mocniejszego fundamentu pod szczegółowe badania dziejów wszechnicy²².

HISTORIOGRAFICZNY ROZMACH JUBILEUSZU W ROKU 1900

W dobie autonomii galicyjskiej Uniwersytet Jagielloński zyskał możliwość odrodzenia się i rozwoju jako główny, obok Uniwersytetu Lwowskiego, ośrodek polskiej nauki. Starał się zrekompensować obchodzony nieomal „prywatnie” jubileusz z 1864 r. okazałymi uroczystościami związanymi z otwarciem Collegium Novum, nowej siedziby uniwersyteckiej, w 1887 r. Wielkie publiczne uroczystości odbyły się 14 czerwca tego roku i w wielu momentach, szczególnie w przemówieniu rektora Stanisława Tarnowskiego, podkreślone zostały chlubne karty dziejów uniwersytetu, od fundacji Kazimierza Wielkiego poczynając. Nawiązywano też do przyszłego jubileuszu z okazji 500 rocznicy drugiej fundacji uniwersytetu w 1400 r. przez Władysława Jagiełłę²³. Te starannie przygotowane uroczystości inspirowały krakowskich badaczy do zajmowania się dziejami wszechnicy w perspektywie zbliżającego się jubileuszu w 1900 r. Już 12 lipca 1887 r. profesor botaniki Józef Rostański (1850–1928) wystąpił na posiedzeniu Senatu UJ z wnioskiem o powołanie komisji, której zadaniem byłoby przygotowanie wydawnictw źródeł i opracowania historii wszechnicy w związku z przyszłym jubileuszem w roku 1900. Do powołanej wówczas komisji weszli obok J. Rostańskiego Kazimierz Morawski (1852–1925), ks. Tadeusz Gromnicki (1851–1939) i Bolesław Ulanowski (1860–1919). Ta komisja, najpierw pod przewodnictwem J. Rostańskiego, a od 1894 r. — K. Morawskiego, troszczyła się o koordynowanie prac badawczych i edytorskich dotyczących przeszłości uczelni²⁴. Dlatego intensywnie kontynuowano prace nad edycją metryki i dyplomatarium. Rodziły się kolejne ważne przedsięwzięcia w zakresie prac edytorskich. Władysław Wisłocki (1841–1900), bibliograf i kustosz Biblioteki Jagiellońskiej, dokonał w 1886 r. edycji najstarszej zachowanej *Księgi pilności* (*Liber diligentiarum*) Wydziału Sztuk za lata 1487–1563, bardzo cennego źródła dla poznania funk-

idem, *Założenie i urządzenie Collegii Minoris*, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 1, Kraków 1878, s. 95–118.

²² H. Barycz, *Przed wielką...*, s. 355, 360–362.

²³ J. Dybiec, *Krakowskie uroczystości otwarcia w r. 1887 Collegium Novum i ich ogólnopolskie echa*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych” 44, 1990, s. 24–32; U. Perkowska, *Jubileusze Uniwersytetu...*, s. 85–115.

²⁴ J. Dybiec, *Jubileusze Uniwersytetu Jagiellońskiego...*, s. 117; U. Perkowska, *Jubileusze Uniwersytetu...*, s. 121–122.

cjonowania największego uniwersyteckiego fakultetu w sferze dydaktyki²⁵. Następnie przygotował on edycję najstarszej księgi akt rektorskich za lata 1469–1537, która ukazała się drukiem w latach 1893–1897²⁶. Należy dodać, że W. Wisłocki opracował również katalog rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej i Archiwum oraz katalog inkunabułów²⁷. Oba te dzieła stały się niezwykle użyteczne w badaniach dziejów Uniwersytetu Krakowskiego. Ponadto Antoni Karbowski (1856–1919) wydał w 1890 r. statuty największego kolegium studentów, tj. Bursy Jeruzalem, z lat 1453–1841²⁸. Po jubileuszu w 1900 r. osłabło tempo wydawania źródeł uniwersyteckich. W 1909 r. ukazała się jeszcze częściowa edycja drugiej księgi akt rektorskich za lata 1536–1580, którą opracował historyk prawa Stanisław Estreicher (1869–1939)²⁹. Natomiast później, w 1933 r., doczekały się wydania drukiem uchwały zgromadzenia ogólnego profesorów: *Conclusiones Universitatis Cracoviensis ab anno 1441 ad annum 1589*. Tę edycję przygotował wybitny historyk kultury Henryk Barycz³⁰.

W zakresie badań nad dziejami Uniwersytetu Krakowskiego w dobie staropolskiej jubileusz z roku 1900 przyniósł obfity plon. Wówczas powstały znakomite dzieła takich uczonych jak Kazimierz Morawski, ks. Jan N. Fijałek (1864–1936), Antoni Karbowski, Stanisław Krzyżanowski (1865–1917), Józef Rostafiński i Ludwik A. Birkenmajer (1855–1929). Do najważniejszych osiągnięć należy zaliczyć ogłoszoną w 1900 r. monumentalną historię krakowskiej wszechnicy od fundacji Kazimierza Wielkiego do początku XVI w., pióra Kazimierza Morawskiego, wybitnego filologa klasycznego i historyka literatury rzymskiej oraz kultury³¹. Dzieło to zajmuje wyjątkowe miejsce w polskiej historiografii, bowiem autor wykorzystał bardzo liczne źródła rękopiśmienne

²⁵ *Liber diligentiarum Facultatis Artisticae Universitatis Cracoviensis pars I (1487–1563) ex codice manuscripto in bibliotheca Jagellonica asservato*, red. W. Wisłocki, Kraków 1886 (*Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 4); M. Z d a n e k, *Edycje ksiąg urzędowych...*, s. 79–80.

²⁶ *Acta rectoria almae Universitatis Studii Cracoviensis inde ab anno MCCCCLXIX continens annos 1467–1537*, t. 1, red. W. Wisłocki, Cracoviae 1893–1897; M. Z d a n e k, *Edycje ksiąg urzędowych...*, s. 80–81.

²⁷ W. W i s ł o c k i, *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, t. 1–2, Kraków 1878–1881; *Inkunabula typographica Bibliothecae Universitatis Jagellonicae Cracoviensis*, red. W. Wisłocki, Cracoviae 1909.

²⁸ *Ustawy bursy krakowskiej „Jeruzalem” 1453–1841*, wyd. A. Karbowski, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 6, Kraków 1890, s. 86–163.

²⁹ *Acta rectoria almae Universitatis Studii Cracoviensis*, t. 2: *continens annos 1536–1580*, red. S. Estreicher, Cracoviae 1909; M. Z d a n e k, *Edycje ksiąg urzędowych...*, s. 82–83.

³⁰ *Conclusiones Universitatis Cracoviensis ab anno 1441 ad annum 1589*, red. H. Barycz, Kraków 1933; M. Z d a n e k, *Edycje ksiąg urzędowych...*, s. 83–84.

³¹ K. M o r a w s k i, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wiek Średni i Odrodzenie*, t. 1–2, Kraków 1900; M. P l e z i a, *Morawski (Dzierżykraj-Morawski) Kazimierz (1852–1925)*, w: PSB, t. 21, Wrocław 1973, s. 730–733.

z Biblioteki Jagiellońskiej i Archiwum oraz nakreślił dzieje uczelni na podstawie szerokiego kwestionariusza badawczego. Ukazał on nie tylko powstanie i rozwój uniwersytetu w XV i pierwszej ćwierci XVI wieku, jego organizację, uposażenie, poszczególne wydziały, kolegia, program nauczania, ale także najwybitniejszych profesorów i ich dorobek oraz życie codzienne studentów i mistrzów. Do dziś dzieło K. Morawskiego jest niezastąpionym opracowaniem szczególnie dla XV w., bowiem okres Odrodzenia został ograniczony tylko do trzech pierwszych dekad XVI w. i potraktowany pobieżnie. Zaraz po wydaniu dzieło to zostało przetłumaczone na język francuski i weszło w międzynarodowy obieg naukowy³².

Drugim obok K. Morawskiego uczonym, który położył ogromne zasługi w badaniu średniowiecznej przeszłości Uniwersytetu Krakowskiego był ksiądz Jan N. Fijałek, historyk Kościoła i kultury³³. Przed jubileuszem podjął on gruntowne studia nad Wydziałem Teologii w XV w. oraz międzynarodową rolę krakowskiej uczelni w okresie soboru bazylejskiego, a także traktatami koncyliarystycznymi polskich kanonistów i teologów. W 1898 r. ogłosił drukiem tom studiów dotyczących dziejów Uniwersytetu Krakowskiego w XV w., a w szczególności jego Wydziału Teologii, w którym ukazał szereg postaci krakowskich teologów i filozofów z tego okresu oraz ich dorobek w dziedzinie teologii i filozofii³⁴. W roku jubileuszu J.N. Fijałek opublikował obszerną pracę poświęconą wybitnemu teologowi Jakubowi z Paradyża (1381–1465), jego działalności i dziełom, szczególnie odnoszącym się do reformy Kościoła. Postać tę ukazał w szerokim kontekście sytuacji w Kościele w dobie soboru bazylejskiego, ruchu koncyliarystycznego i podejmowanych prób reformy Kościoła oraz zaangażowania polskich uczonych w te sprawy³⁵. Ponadto ks. J.N. Fijałek interesował się studiami Polaków na uniwersytetach włoskich i w pracy wydanej w 1900 r. przedstawił 35 osób, które odbyły studia w Italii w I połowie XV w., w tym wybitnych uczonych krakowskich: Pawła Włodkowica, Piotra Wolframa, Jana z Ludziska czy Mikołaja Króla z Żurawicy³⁶. Prace J.N. Fijałka mają analityczny oraz interdyscyplinarny charakter i zawierają bardzo wiele ustaleń dotyczących życia i twórczości polskich uczonych z XV w. Wyróżniają się one niezwykle skrupulatnością i bogatą dokumentacją źródłową.

³² C. Morawski, *Histoire de l'Université de Cracovie. Moyen Age et Renaissance*, traduction de Pierre Rongier, vol. 1–3, Paris 1900–1905.

³³ A. Vetulani, *Ks. Jan Fijałek historyk Kościoła polskiego*, „Analecta Cracoviensia”, 2, 1970, s. 427–446.

³⁴ J.N. Fijałek, *Studia do dziejów Uniwersytetu Krakowskiego i jego Wydziału Teologicznego w XV wieku*, Kraków 1898.

³⁵ *Idem*, *Mistrz Jakób z Paradyża i Uniwersytet Krakowski w okresie soboru bazylejskiego*, t. 1–2, Kraków 1900.

³⁶ *Idem*, *Polonia apud Italos scholastica. Saeculum XV*, Cracoviae 1900.

Z kolei Antoni Karbowski, historyk oświaty, starał się ukazać średnio-wieczny Uniwersytet Krakowski w kontekście historii szkolnictwa w Polsce³⁷. W trytomowej pracy poświęconej dziejom średniowiecznego szkolnictwa naj-pierw nakreślił rozwój szkół katedralnych, kolegiackich, parafialnych i zakon-nych na ziemiach polskich i ukazał programy ich nauczania, wychowania, orga-nizację, materialne podstawy, oddziaływanie oraz nauczycieli i społeczność scholarów³⁸. Następnie omówił założenie uniwersytetu przez Kazimierza Wiel-kiego w 1364 r. i jego ponowną fundację przez Władysława Jagiełłę, a także organizację i rozwój uczelni do roku 1510. Wiele uwagi poświęcił strukturze wewnętrznej uniwersytetu, programom nauczania na wszystkich wydziałach oraz kolegiom i bursom. Ponadto historyk ten sporządził krótkie biogramy kil-kuset magistrów i doktorów, którzy prowadzili wykłady na 4 wydziałach w tym okresie, a także nakreślił panoramę codziennego życia studentów i mistrzów w późnośredniowiecznym Krakowie. W odrębnym studium A. Karbowski jako pierwszy podjął systematyczne badania statystyczne nad społecznością stu-dentów Uniwersytetu Krakowskiego w latach 1433–1510 na podstawie *Album stu-diosorum*³⁹. Mimo istotnych braków studia statystyczne A. Karbowskiego stały się ważną inspiracją dla kolejnych pokoleń badaczy krakowskiego środowiska uniwersyteckiego. Ponadto wspomniany historyk opublikował kilka pomniej-szych rozpraw dotyczących życia codziennego krakowskich studentów i pro-fesorów, które cechują się w pewnym sensie historyczno-antropologicznym ujęciem zagadnień⁴⁰.

Stanisław Krzyżanowski, historyk i archiwista, z okazji jubileuszu opubliko-wał w 1900 r. niezwykle gruntowną rozprawę o założeniu uniwersytetu w Kra-kowie w 1364 r. i najstarszych dokumentach związanych z jego powstaniem oraz ponowną fundacją w 1400 r.⁴¹. Z wielką akrybią wydał te dokumenty wraz z bardzo dobrymi fotografiami oryginałów lub kopii, w których się zachowały, a także z tłumaczeniem na język polski. Do dziś rozprawa ta nie straciła swo-jej wartości, tym bardziej, że królewskie dokumenty fundacyjne Kazimierza Wielkiego z 12 maja 1364 r. i Władysława Jagiełły z 26 lipca 1400 r. uległy

³⁷ H. Barycz, *Karbowski Antoni (1856–1919)*, w: PSB, t. 12, Wrocław 1966–1967, s. 20–23.

³⁸ A. Karbowski, *Dzieje wychowania i szkół w Polsce w wiekach średnich*, cz. 1–3, Peters-burg–Lwów 1898–1923.

³⁹ *Idem*, *Studia statystyczne z dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1433/4–1509/10*, w: *Archi-wum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 12, Kraków 1910, s. 1–82.

⁴⁰ *Idem*, *Mieszkania żaków krakowskich w XIV–XVI wieku*, Kraków 1887; *idem*, *Ubiory pro-fesorów i uczniów w Uniwersytecie Jagiellońskim w związku z współczesnymi zwyczajami (1364–1889)*, Kraków 1889; *idem*, *Obiady profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego w XVI i XVII wieku*, Kraków 1900.

⁴¹ S. Krzyżanowski, *Poselstwo Kazimierza Wielkiego do Awinionu i pierwsze uniwersy-teckie przywileje*, „Rocznik Krakowski” 4, 1900, s. 1–111.

zniszczeniu w czasie drugiej wojny światowej⁴². Natomiast Józef Rostafiński, botanik i historyk nauk przyrodniczych, wiele uwagi poświęcił dziejom fakultetu medycyny w XV w. i historii naturalnej uprawianej w XV i XVI wieku na Uniwersytecie Krakowskim⁴³. Z kolei Ludwik Birkenmajer podjął badania nad krakowską astronomią w XV i XVI w. oraz Mikołajem Kopernikiem i jego dziełami, a ich wyniki ogłosił w roku jubileuszowym w obszernej pracy⁴⁴. W następnych latach kontynuował te badania⁴⁵. Zachowują one istotny walor naukowy do dziś, o czym najlepiej świadczy przekład na język angielski dzieła o Koperniku z 1900 r. przygotowywany obecnie przez wybitnego znawcę historii astronomii i filozofii naturalnej André Goddu, emerytowanego profesora w Stonehill College w Easton MA⁴⁶.

W związku z jubileuszem 1900 r. ukazało się jeszcze szereg mniejszych prac pióra Stanisława Estreichera, Stanisława Tomkowicza (1850–1933) i Jana Ptaśnika (1876–1930), poświęconych wybranym aspektom funkcjonowania Uniwersytetu Krakowskiego, np. sądownictwu rektora w średniowieczu, dziejom gmachu Collegium Maius i życiu codziennemu studentów w XV i XVI w.⁴⁷. Ponadto na przełomie XIX i XX w. dwaj niemieccy historycy Max Perlbach (1848–1921) i Gustav Bauch (1848–1924) rozpoczęli systematyczne badania nad studentami z krajów niemieckich na Uniwersytecie Krakowskim. Sporządzili wykazy tych studentów oraz biografie wybitniejszych spośród nich⁴⁸. Duże uznanie polskich badaczy wzbudziła praca G. Bauch'a o niemieckich studentach w Krakowie w latach 1460–1520, opublikowana w 1901 r.⁴⁹. Póź-

⁴² M. Baster, K. Ożóg, *Utrata dokumentów fundacyjnych Uniwersytetu Jagiellońskiego w czasie drugiej wojny światowej*, w: *Memoria viva. Studia historyczne poświęcone pamięci Izabeli Skierskiej (1967–2014)*, red. A. Gąsiorowski, G. Rutkowska, Warszawa–Poznań 2015, s. 906–915.

⁴³ J. Rostafiński, *Medycyna na Uniwersytecie Krakowskim w XV wieku*, Kraków 1900; *idem*, *Symbola ad historiam naturalem medii aevii*, t. 1–2, Cracoviae 1900.

⁴⁴ L.A. Birkenmajer, *Mikołaj Kopernik. Studia nad pracami Kopernika oraz materiały biograficzne*, Kraków 1900.

⁴⁵ *Idem*, *Stromata Copernicana. Studia, poszukiwania i materiały*, Kraków 1924.

⁴⁶ Zob. www.andregoddu.strikingly.com [dostęp 28.02.2019].

⁴⁷ S. Estreicher, *Sądownictwo rektora krakowskiego w wiekach średnich*, „Rocznik Krakowski” 4, 1900, s. 249–267; S. Tomkowicz, *Gmach Biblioteki Jagiellońskiej. Historia i opis*, „Rocznik Krakowski” 4, 1900, s. 113–175; J. Ptaśnik, *Obrazki z życia żaków krakowskich w XV i XVI wieku*, Kraków 1900.

⁴⁸ M. Perlbach, *Prussia scholastica. Die Ost- und Westpreussen auf den mittelalterlichen Universitäten*, Leipzig 1895, s. 44–74; G. Bauch, *Schlesien und die Universität Krakau im XV. und XVI.*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte (und Alterthum) Schlesiens” 41, 1907, s. 99–180.

⁴⁹ G. Bauch, *Deutsche Scholaren in Krakau in der Zeit der Renaissance 1460 bis 1520*, Breslau 1901; J. Fijałek, *Z dziejów humanizmu w Polsce, I. Niemcy na Uniwersytecie Kra-*

niej pojawiły się podobne badania nad studentami z innych krajów Środkowej Europy⁵⁰.

Polska historiografia w badaniach nad dziejami Uniwersytetu Krakowskiego osiągnęła wówczas wysoki, europejski poziom naukowy zarówno pod względem metodologicznym, jak i heurystycznym. Polscy badacze stosowali szeroki kwestionariusz badawczy zmierzający do ukazania wszystkich najważniejszych aspektów historii uniwersytetu, bowiem nie tylko skupili się na instytucjonalnym wymiarze, ale również ukazywali intelektualny dorobek środowiska krakowskiego i codzienne życie mistrzów i studentów. Wystarczy spojrzeć na najważniejsze dzieła historiografii europejskiej w dziedzinie badań nad uniwersytetami, aby przekonać się o wielkich dokonaniach polskiej historiografii w zakresie badań nad krakowską wszechnicą⁵¹.

Po tym jubileuszowym szczycie zainteresowań dziejami uczelni przez następne pół wieku badania były prowadzone z dużo mniejszą intensywnością. Kontynuowali je historycy kultury, nauki i filozofii: Witold Rubczyński (1864–1938), Konstanty Michalski (1879–1947), Aleksander Birkenmajer (1890–1967) i Henryk Barycz. Najważniejszym osiągnięciem polskiej historiografii uniwersyteckiej w tym okresie było monumentalne dzieło H. Barycza o dziejach Uniwersytetu Krakowskiego w okresie humanizmu, ogłoszone drukiem w 1935 r.⁵². Ukazał w nim, w oparciu na ogromnym materiale źródłowym, dzieje uniwersytetu od schyłku XV aż po drugą dekadę XVII w. i jego instytucjonalny kształt, organizację, funkcjonowanie poszczególnych wydziałów, kolegiów, materialne uposażenie, programy nauczania, społeczność studentów i mistrzów, stosunki z dynastią Jagiellonów i władzami miejskimi Krakowa. Wiele uwagi poświęcił też oddziaływaniu prądów humanistycznych i reformacyjnych w środowisku uniwersyteckim oraz dokonaniom naukowym wybitnych profesorów. Ponadto nakreślił dzieje uniwersyteckich księgozbiorów z największym w Collegium Maius, który miał charakter biblioteki publicznej. To wielkie dzieło stanowi do dziś fundament wiedzy o Uniwersytecie Krakowskim w XVI i na początku XVII w. Zainteresowania H. Barycza były rozległe i obejmowały szereg ważnych zagadnień z dziejów uczelni. Ponadto w 1938 r. opracował on nowy *Plan wydawnictw źródeł do dziejów*

kowski w XV i XVI w., „Pamiętnik Literacki”, t. 1, 1902, s. 258–261; H. Barycz, *Śląsk w polskiej kulturze umysłowej*, Katowice 1979 (wyd. 2), s. 63–64.

⁵⁰ Zob. K. Boroda, *Studenci Uniwersytetu Krakowskiego w późnym średniowieczu*, Kraków 2010, s. 11–14.

⁵¹ Por. H. Denifle, *Die Entstehung der Universitäten des Mittelalters bis 1400*, Berlin 1885; G. Kaufmann, *Die Geschichte der deutschen Universitäten*, Bd. 1–2, Stuttgart 1888–1896; H. Rashdall, *The University of Europe in the Middle Ages*, vol. 1–2, Oxford 1895.

⁵² H. Barycz, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego w epoce humanizmu*, Kraków 1935.

Uniwersytetu Jagiellońskiego, obejmujący głównie księgi urzędowe z okresu staropolskiego⁵³.

Historyk filozofii W. Rubczyński nakreślił u progu okresu międzywojennego program badań nad średniowieczną i nowożytną filozofią polską. Uznał on za ważny cel m.in. badania nad komentarzami krakowskich filozofów i krytyczne edycje ich pism⁵⁴. Natomiast ks. K. Michalski rozpoczął analityczne studia nad poglądami filozoficznymi kilku mistrzów krakowskich z XV w. w kontekście europejskich prądów filozoficznych: burydanizmu, tomizmu i szkotyzmu⁵⁵. Z kolei A. Birkenmajer kontynuował badania swego ojca Ludwika nad krakowską astronomią i astrologią i był współtwórcą międzynarodowego projektu *Aristoteles Latinus*, połączonego z badaniami nad średniowieczną filozofią arystotelesowską⁵⁶. Prace tych badaczy stały się ważną inspiracją dla następnego pokolenia historyków filozofii i teologii, którzy podjęli intensywniejsze zespołowe badania nad dorobkiem krakowskiego środowiska uniwersyteckiego w późnym średniowieczu i epoce nowożytnej w kontekście kolejnego jubileuszu w roku 1964.

NOWE DOKONANIA UNIWERSYTECKIEJ HISTORIOGRAFII ZWIĄZANE Z JUBILEUSZEM 600-LECIA FUNDACJI KAZIMIERZA WIELKIEGO

W związku ze zbliżającym się jubileuszem 600-lecia fundacji H. Barycz przedstawił władzom uczelni już 30 października 1955 r. projekt wydawnictw dla uczczenia tej rocznicy. Znalazły się w nim ważne inicjatywy badań nad przeszłością uniwersytetu, bowiem uczony zakładał opracowanie dziejów: wszechnicy od 1364 do 1945 r., Biblioteki Jagiellońskiej, Archiwum, kolonii akademickich, drukarni, Kolegium Nowodworskiego i gmachów uniwersyteckich. Planował też przygotowanie *Corpus academicum Cracoviense*, który miał zawierać krótkie biografie wszystkich pracowników uniwersytetu od 1364 do 1964 r. oraz monografię pierwszego fundatora, króla Kazimierza Wielkiego.

⁵³ H. Barycz, *Plan wydawnictw źródeł do dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Sprawozdania PAU” 43, 4, 1938, s. 139–142; K. Stopka, *Henryk Barycz jako dziejopis Akademii Krakowskiej*, w: *Henryk Barycz 1901–1994. Materiały z posiedzenia naukowego PAU w dniu 22 czerwca 2001 r.*, red. R. Majkowska, Kraków 2004, s. 37–50; M. Zdaneke, *Edycje ksiąg urzędowych...*, s. 84–86.

⁵⁴ W. Rubczyński, *O najpilniejszych potrzebach nauki polskiej w zakresie historii filozofii*, „Nauka Polska” 2, 1919, s. 449–455.

⁵⁵ K. Michalski, *Filozofia wieków średnich*, Kraków 1997; *idem*, *Histoire de la philosophie*, Kraków 1999.

⁵⁶ A. Birkenmajer, *Etudes d'histoire des sciences et de la philosophie du Moyen Age*, Wrocław 1970 (Studia Copernicana I); *idem*, *Etudes d'histoire des sciences en Pologne*, Wrocław 1972 (Studia Copernicana IV).

Natomiast w zakresie wydawnictw źródłowych projekt H. Barycza przewidywał przygotowanie edycji urzędowej korespondencji Uniwersytetu od XV do XVIII w. oraz zbioru statutów i przywilejów uniwersyteckich, a także kontynuacji *Album studiosorum* (po 1780 r.) Do tego miały jeszcze dojść katalogi zbiorów bibliotecznych i archiwalnych uczelni⁵⁷. Ten niezwykle ambitny projekt został przyjęty przez powołaną na początku 1956 r. komisję jubileuszową, a następnie podlegał znaczącym modyfikacjom i dodano do niego plan opracowania dziejów poszczególnych wydziałów, katedr i zakładów oraz biografii czterdziestu najwybitniejszych uczonych w dziejach Uniwersytetu Jagiellońskiego. Realizacja tak zaplanowanego programu badań i publikacji natrafiała na liczne przeszkody związane z polityką władz centralnych w Warszawie oraz zbyt skromnym zespołem historyków⁵⁸.

Podjęty z inicjatywy H. Barycza i pod jego kierunkiem realizowany wspomniany wyżej projekt *Corpus academicum Cracoviense* okazał się nazbyt ambitny i po kilku latach został przerwany bez efektów w postaci publikacji. Nie został również zrealizowany plan edycji źródeł, tj. statutów i przywilejów oraz korespondencji urzędowej z okresu staropolskiego. Sztandarowa publikacja, jaką miała być nowa czterotomowa historia Uniwersytetu Jagiellońskiego, została przygotowana tylko dla okresu od fundacji wszechnicy do połowy XIX w. Tom pierwszy (do roku 1764) został opracowany przez zespół badaczy pod kierunkiem Kazimierza Lepszego, w którym ze względu na konflikt spowodowany odmienną koncepcją dzieła nie znalazł się najlepszy znawca problematyki staropolskiego Uniwersytetu Krakowskiego, H. Barycz⁵⁹. To poważnie zaciążyło nad dziełem, bowiem nie zostało ono zrealizowane według jednolitych założeń metodologicznych i konstrukcyjnych oraz jednolitego kwestionariusza badawczego. Wniosło ono szereg nowych ustaleń faktograficznych dla poszczególnych okresów w dziejach uczelni, ale nie został w nim ukazany systematycznie dorobek naukowy krakowskich uczonych na przestrzeni czterech stuleci. Najsłabsze rozdziały tej pracy obejmują okres XVI i XVII w.⁶⁰. Krytyczna ocena pierwszego tomu *Dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego* mocno wybrzmiała w dyskusji zorganizowanej z inicjatywy „Kwartalnika Historycznego” w Krakowie 8 stycznia 1965 r., w której wzięli udział liczni polscy badacze⁶¹. W tomie drugim (1765–1850), pod redakcją Kazimierza

⁵⁷ Archiwum UJ, Jub. 14 (teczka niepaginowana); U. Perkowska, *Jubileusze Uniwersytetu...*, s. 224–226; M. Zdąnek, *Edycje ksiąg urzędowych...*, s. 85.

⁵⁸ U. Perkowska, *Jubileusze Uniwersytetu...*, s. 226–231.

⁵⁹ *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364–1764*, t. 1, red. K. Lepszy, Kraków 1964.

⁶⁰ H. Barycz, *Nowa synteza dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 9, 1966, s. 283–329.

⁶¹ *Cztery wieki Uniwersytetu Jagiellońskiego 1364–1764*, „Kwartalnik Historyczny” 72, 1965, s. 837–871 (zapis dyskusji).

Opalka, stosunkowo dobrze został opracowany okres związany z działalnością Komisji Edukacji Narodowej, od reformy uczelni przeprowadzonej przez Hugona Kołłątaja poczynając⁶². Wynikało to z wcześniejszych badań prowadzonych nad tym okresem przez współautorów dzieła⁶³.

Istotne *novum* w badaniach nad najstarszymi dziejami Uniwersytetu Krakowskiego wniosło odkrycie nowych źródeł, przede wszystkim mów uniwersyteckich Bartłomieja z Jasła z lat dziewięćdziesiątych XIV w., przez Marię Kowalczyk (1925–2015). Ich analiza doprowadziła badaczkę do niezwykle ważnego stwierdzenia, że w latach 1390–1392 podjęta została próba odnowienia uniwersytetu⁶⁴. Ponadto M. Kowalczyk w wyniku żmudnych kwerend i studiów zidentyfikowała i zanalizowała 200 mów uniwersyteckich z końca XIV i pierwszej połowy XV w. wygłoszonych przez krakowskich mistrzów. Wydobyła z nich bardzo dużo nowych informacji źródłowych dotyczących uniwersytetu, mistrzów i studentów w najstarszym okresie jego funkcjonowania⁶⁵.

W jubileuszowych badaniach nad dorobkiem intelektualnym i warsztatem naukowym krakowskich mistrzów istotne znaczenie miała monografia Waławy Szelińskiej (1924–2017) o księgozbiorach uczonych z XV w., a także zbiorowe opracowanie dziejów Biblioteki Jagiellońskiej obejmujące lata 1364–1775⁶⁶. Ponadto Mieczysław Gębarowicz (1893–1984) w pracy o *Psalterzu floriańskim* ukazał rolę Jadwigi Andegaweńskiej i skupionych na jej dworze uczonych w zabiegach o utworzenie w Krakowie Wydziału Teologii i ponowną fundację uniwersytetu⁶⁷. Z kolei Adam Vetulani (1901–1976) w kilku publikacjach analizował porównawczo proces fundacji uniwersytetów środkowoeuropejskich w Pradze, Krakowie, Wiedniu i Pecs⁶⁸. Na okolicz-

⁶² *Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1765–1850*, t. 2, cz. 1, red. K. Opalek, Kraków 1965.

⁶³ M. Ch a m c ó w n a, *Uniwersytet Jagielloński w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Szkoła Główna Koronna w okresie wizyty i rektoratu Hugona Kołłątaja 1777–1786*, Wrocław 1957; *eadem*, *Uniwersytet Jagielloński w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Szkoła Główna Koronna w latach 1786–1795*, Wrocław 1959.

⁶⁴ M. K o w a l c z y k, *Odnowienie Uniwersytetu Krakowskiego w świetle mów Bartłomieja z Jasła*, „Małopolskie Studia Historyczne” 6, 3–4, 1964, s. 23–42.

⁶⁵ M. K o w a l c z y k, *Krakowskie mowy uniwersyteckie z pierwszej połowy XV wieku*, Wrocław 1970; K. O ż ó g, *Marii Kowalczyk badania nad średniowiecznym Uniwersytetem Krakowskim*, w: M. K o w a l c z y k, *Colligate fragmenta ne pereant... Studia z dziejów Uniwersytetu Krakowskiego w średniowieczu*, Kraków 2010 (Historia et Monumenta Universitatis Jagellonicae 1), s. 18–22.

⁶⁶ W. Szelińska, *Biblioteki profesorów Uniwersytetu Krakowskiego w XV i w początkach XVI wieku*, Kraków 1966; J. Z at h e y, A. L e w i c k a - K a m i Ń s k a, L. H a j d u k i e w i c z, *Historia Biblioteki Jagiellońskiej*, t. 1: 1364–1775, red. I. Zarębski, Kraków 1966.

⁶⁷ M. G ę b a r o w i c z, *Psalterz floriański i jego geneza*, Wrocław 1965.

⁶⁸ Najważniejsza z tych prac podsumowująca jubileuszowe badania A. Vetulaniego to: *Początki najstarszych wszechnic środkowoeuropejskich*, Wrocław 1970.

ność jubileuszu wydano drukiem szereg zbiorowych publikacji ze studiami o najstarszych wydziałach uniwersytetu, a także autorskie prace popularnonaukowe o niektórych uczonych i dyscyplinach naukowych uprawianych w Krakowie⁶⁹.

Wśród jubileuszowych publikacji na uwagę zasługuje studium Ireny Kaniewskiej z analizą kwantytatywną społeczności studentów z lat 1510–1560, wpisanych do drugiej księgi metryki (łącznie 9648 osób)⁷⁰. Zestawiła ona studentów według diecezji i regionów historycznych, a następnie ustaliła liczby scholarów pochodzących z miast i wsi oraz z miast w poszczególnych regionach⁷¹. Ponadto ukazała geograficzny zasięg oddziaływania Uniwersytetu Krakowskiego na Europę z liczbami studentów z poszczególnych krajów. Za mało wiarygodne należy uznać wyniki badań kwantytatywnych Wacława Urbana (1930–2009) z 1964 r. nad losami absolwentów Uniwersytetu z uwzględnieniem ich pochodzenia społecznego, wykonywanych zawodów oraz pozauniwersyteckiej działalności w okresie drugiej połowy XVI i pierwszej połowy XVII w.⁷². Zaciążyły nad nimi poważne mankamenty metodologiczne, arbitralnie wybrana grupa absolwentów do badania oraz brak informacji o podstawie źródłowej ustaleń szczegółowych⁷³.

O wiele bardziej owocny okazał się plan interdyscyplinarnych prac badawczych nad krakowską średniowieczną filozofią i teologią, który w kontekście zbliżającego się jubileuszu 600-lecia fundacji wszechnicy przedłożył w 1956 r. w Polskiej Akademii Nauk historyk filozofii Stefan Świeżawski (1907–2004). Stworzył on zespół młodych mediewistów — historyków filozofii, teologii i nauki, którzy podjęli systematyczne badania nad średniowiecznymi rękopisami łacińskimi Biblioteki Jagiellońskiej oraz filozoficznym i teologicznym dorobkiem krakowskich uczonych z XV i początku XVI w., a także prace nad przygotowaniem edycji ich najważniejszych dzieł. Było to nawiązanie do koncepcji W. Rubczyńskiego i dorobku ks. K. Michalskiego. Do tego zespołu należeli: Jerzy B. Korolec (1933–2000), Zdzisław Kuksewicz, Mieczysław Markowski (1929–2011), Władysław Seńko (1928–2017), Zofia Włodek (1925–2018),

⁶⁹ U. Per k o w s k a, *Jubileusze Uniwersytetu...*, s. 263–264.

⁷⁰ I. K a n i e w s k a, *Młodzież Uniwersytetu Krakowskiego w latach 1510–1560. Studium statystyczne*, w: *Studia z dziejów młodzieży Uniwersytetu Krakowskiego w dobie Renesansu*, red. K. Lepszy, Kraków 1964, s. 1–89.

⁷¹ Istotne wątpliwości dotyczące zastosowanej przez I. Kaniewską metody ustalenia liczby studentów z miast i ze wsi podniósł w czasie krakowskiej dyskusji 8 stycznia 1965 r. Włodzimierz Dworzaczek, zob. *Cztery wieki Uniwersytetu Jagiellońskiego 1364–1764*, „Kwartalnik Historyczny” 72, 1965, s. 857–862.

⁷² W. U r b a n, *Losy wychowanków Akademii Krakowskiej w drugiej połowie XVI i pierwszej połowie XVII wieku*, w: *Studia z dziejów młodzieży Uniwersytetu Krakowskiego*, s. 133–199.

⁷³ Zob. *Cztery wieki Uniwersytetu...*, s. 854–857 (głos Janiny Bieniarzówny),

Bożena Chmielowska, Juliusz Domański i Ryszard Palacz⁷⁴. Stale współdziałali z nimi pracownicy Oddziału Rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej: Jerzy Zathey, Maria Kowalczyk, Marian Zwiercan, Anna Kozłowska. Z czasem dołączyli do tego zespołu Ryszard Tatarzyński, Lucyna Nowak, Anna Sobańska. Spoza tego grona w pracach nad dorobkiem uczonych i przy katalogu uczestniczyli jeszcze m.in. ks. Jerzy Wolny (1921–1999), Kazimierz Wójcik, Roman M. Zawadzki i Zenon Kałuża. Wraz z katalogowaniem spuścizny intelektualnej Uniwersytetu Krakowskiego podejmowane były szczegółowe studia analityczne myśli filozoficznej i teologicznej najwybitniejszych uczonych z XV w. W ramach Instytutu Filozofii i Socjologii PAN utworzono nowe czasopisma: „Mediaevalia Philosophica Polonorum”, „Studia Mediewistyczne”, „Materiały i Studia Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej” („Materiały do Historii Filozofii Średniowiecznej w Polsce”), w których opublikowano wyniki badań. Efekty prowadzonych przez kilkadziesiąt lat prac są trudne do przecenienia. Do najbardziej znakomitych osiągnięć należy zaliczyć 11 tomów nowoczesnego katalogu rękopisów średniowiecznych Biblioteki Jagiellońskiej i dziesięciotomowe *Dzieje filozofii średniowiecznej w Polsce* oraz setki publikacji naukowych i edycji dzieł średniowiecznych mistrzów krakowskich⁷⁵. Dodać należy, że inicjator tego kierunku badań, Stefan Swieżawski, zwieńczył swoje kilkudziesięcioletnie studia nad późnośredniowieczną filozofią znakomitą dziełem pt. *Dzieje filozofii europejskiej z XV wieku*⁷⁶.

Po jubileuszu 1964 r. badania historyków nad historią staropolskiego Uniwersytetu Krakowskiego uległy wyhamowaniu. Ważniejsze inicjatywy były podejmowane przez Leszka Hajdukiewicza (1924–1995), historyka kultury, oraz Helenę Madurowicz-Urbańską (1918–2008), badaczkę dziejów społeczno-gospodarczych. L. Hajdukiewicz starał się kontynuować dla XVI–XVIII w. *Corpus academicum Cracoviense*, dawny projekt H. Barycza. W efekcie powstała tylko kartoteka z wypisami ze źródeł i literatury dotyczącymi około 10 tysięcy osób⁷⁷. Natomiast staraniem H. Madurowicz-Urbańskiej zostały podjęte nowoczesne studia nad uposażeniem, majątkiem i gospodarką Uniwersytetu Krakowskiego od XV do XVIII w. Prowadzili je intensywnie do

⁷⁴ Z. Kałuża, *Pologne: un siècle de réflexions sur la philosophie médiévale*, w: *Gli studi di filosofia medievale fra Otto e Novecento. Contributo a un bilancio storiografico*, red. R. Imbach, A. Maierù, Roma 1991, s. 112–123.

⁷⁵ *Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi latinorum qui in Bibliotheca Jagellonica asservantur*, comp. S. Włodek, G. Zathey, M. Zwiercan et al., t. 1–11, Wratislaviae–Cracoviae 1980–2016; *Dzieje filozofii średniowiecznej w Polsce*, t. 1–7, 9–11, red. Z. Kuksewicz, Wrocław 1975–1988.

⁷⁶ S. Swieżawski, *Dzieje filozofii europejskiej XV wieku*, t. 1–6, Warszawa 1974–1983; idem, *U źródeł nowożytnej etyki. Filozofia moralna w Europie XV wieku*, Kraków 1987.

⁷⁷ M. Zdaneck, *Dzieło naukowe i bibliografia prac Leszka Hajdukiewicza*, „Odrodzenie i Reformacja w Polsce” 59, 2015, s. 229, 232.

2000 r. Jerzy i Maria Michalewicz, a ich efektem są ważne prace analityczne dotyczące majątku kapitałowego uniwersytetu w tym okresie oraz źródłowe zestawienia wszystkich składników jego uposażenia⁷⁸.

HISTORIOGRAFICZNE OWOCE DWÓCH OSTATNICH JUBILEUSZY W 2000 I 2014 R.

W roku 2000 uroczyscie obchodzono sześćsetną rocznicę drugiej fundacji Uniwersytetu Krakowskiego przez Władysława Jagiełłę w 1400 r. Na okoliczność tego jubileuszu została opracowana i wydana seria złotych ksiąg dla poszczególnych wydziałów Uniwersytetu Jagiellońskiego, zawierających popularnonaukowe biogramy najwybitniejszych uczonych z przeszłości⁷⁹. Ponadto Zdzisław Pietrzyk opublikował poczet rektorów Uniwersytetu Jagiellońskiego, który stanowi pierwsze tego typu opracowanie o znacznych walorach naukowych, choć w popularyzatorskiej formie⁸⁰. Natomiast badania naukowe inspirowane sześćsetną rocznicą powstania krakowskiej wszechnicy miały charakter indywidualnych lub zespołowych przedsięwzięć, które nie były ujęte w ramy jakiegoś przemyślanego planu.

W kręgu poznańskich mediewistów skupionych wokół Antoniego Gąsiorowskiego na jubileusz roku 2000 przygotowano nowoczesną krytyczną edycję najstarszego tomu *Liber promotionum Facultatis Artium*. W następnych latach ten sam zespół opracował nową krytyczną edycję dwóch pierwszych rękopisów metryki uniwersyteckiej, obejmujących lata 1400–1551⁸¹. Te edycje, opatrzone wnikliwymi wstępami, solidnym aparatem tekstowym oraz znakomitymi indeksami, stały się inspiracją i swego rodzaju wzorem dla nowych inicjatyw wydawania średniowiecznych i nowożytnych źródeł uniwersyteckich, które

⁷⁸ J. Michalewicz, *Majątek kapitałowy Uniwersytetu Jagiellońskiego XV–XVIII wieku*, Kraków 1984; *idem*, M. Michalewicz, *Beneficia Universitatis Iagellonicae saec. XV–XVIII*, cz. 1–2, Cracovia 1991; *idem*, *eadem*, *Fundationes pecunariae Universitatis Iagellonicae in saeculis XV–XVIII*, Kraków 1999; *idem*, *eadem*, *De beneficiorum Universitatis Iagellonicae decimis, columbationibus, missalibus, clericaturisque XV–XVIII saec.*, Kraków 1999.

⁷⁹ Zob. np. *Złota księga Wydziału Prawa i Administracji*, red. J. Stelmach, W. Uruszczak, Kraków 2000; *Złota księga Wydziału Historycznego*, red. J. Dybiec, Kraków 2000; *Złota księga Wydziału Filozoficznego*, red. J. Miklaszewska, J. Mizera, Kraków 2000; *Złota księga Wydziału Lekarskiego*, red. J. Grochowski, Kraków 2000.

⁸⁰ Z. Pietrzyk, *Poczet rektorów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1400–2000*, Kraków 2000.

⁸¹ *Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku*, wyd. A. Gąsiorowski, współpr. T. Jurek, I. Skierska, W. Swoboda, Kraków 2000; *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508. BJ rkp. 258*, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska t. 1–2, Kraków 2004; *Metryka, czyli album Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1509–1551. Biblioteka Jagiellońska rkp. 259*, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, Warszawa 2010; *Najstarsza księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1402–1541*, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, Warszawa 2011.

zrodziły się w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego⁸². Ponadto z okazji wspomnianego jubileuszu grupa historyków filozofii z Łodzi pod kierunkiem Elżbiety Jung opracowała edycję krytyczną 11 mów rektorów i profesorów Uniwersytetu Krakowskiego z XV w. wraz z ich tłumaczeniem na język polski⁸³. Natomiast Zofia Włodek wraz z Ryszardem Tatarzyńskim wydała kilkanaście kwestii pióra mistrzów krakowskich z XV w. dotyczących pierwszej księgi *Sentencji* Piotra Lombarda oraz trzy antyhusyckie traktaty Stanisława ze Skarbimierza, tekst dysputy na krakowskim Wydziale Teologii o władzy papieża i traktat koncyliarystyczny Tomasza Strzępińskiego o władzy soboru bazylejskiego⁸⁴. Obie edycje przyniosły ważny materiał źródłowy do badań nad myślą filozoficzną i teologiczną krakowskich mistrzów w XV w.

Powstałe w kontekście tego jubileuszu prace kilku badaczy wyjaśniły szereg spornych kwestii w historiografii, dotyczących założenia uniwersytetu przez Kazimierza Wielkiego w 1364 r. i jego ponownej fundacji w 1400 r., szczególnie zaś roli Władysława Jagiełły w odnowieniu uczelni⁸⁵. Do ważniejszych osiągnięć badawczych należy zaliczyć gruntowne opracowanie Andrzeja Włodarka o architekturze zespołu średniowiecznych kolegiów profesorskich i studenckich w Krakowie⁸⁶ oraz historię Wydziału Teologii z biografiami jego mistrzów pióra Mieczysława Markowskiego⁸⁷. Ponadto Krzysztof Ożóg opublikował monografię o uczonych w monarchii Jadwigi Andegaweńskiej i Władysława Jagiełły, ukazując działalność krakowskich profesorów w dyplomacji królewskiej i na dworze monarszym, ich udział w soborach w Pizie, Konstancji i Bazylei oraz poglądy na temat władzy królewskiej i państwa⁸⁸. Z kolei Krzysztof Boroda ukończył w 2004 r. studium o studentach Uniwersytetu Krakowskiego w XV w. (opublikowane w 6 lat później), w którym przeprowadził wieloaspektową analizę statystyczną tej międzynarodowej społeczności⁸⁹. Ponadto w nowatorski sposób dokonał on oszacowania kosztów studiów na

⁸² M. Z d a n e k, *Edycje ksiąg urzędowych...*, s. 87.

⁸³ *Prima verba. Krakowskie mowy uniwersyteckie*, red. E. Jung-Palcewska, Łódź 2000.

⁸⁴ *Scripta manent. Textus ad theologiam spectantes in Universitate Cracoviensi saeculo XV conscripti*, red. Z. Włodek, R. Tatarzyński, Kraków 2000.

⁸⁵ S. S z c z u r, *Papież Urban V i powstanie uniwersytetu w Krakowie w 1364 r.*, Kraków 1999; K. S t o p k a, *Głos w dyskusji nad fundacją Uniwersytetu w Krakowie*, „Rocznik Krakowski” 71, 2005, s. 31–39; *idem*, *Jagiellońska fundacja Uniwersytetu Krakowskiego*, „Rocznik Krakowski” 69, 2003, s. 35–46.

⁸⁶ A. W ł o d a r e k, *Architektura średniowiecznych kolegiów i burs Uniwersytetu Krakowskiego*, Kraków 2000.

⁸⁷ M. M a r k o w s k i, *Dzieje Wydziału Teologii Uniwersytetu Krakowskiego w latach 1397–1525*, Kraków 1996.

⁸⁸ K. O ż ó g, *Uczeni w monarchii Jadwigi Andegaweńskiej i Władysława Jagiełły (1384–1434)*, Kraków 2004.

⁸⁹ K. B o r o d a, *Studenci Uniwersytetu Krakowskiego w późnym średniowieczu*, Kraków 2010.

Wydziale Artium, a także na podstawie wybranych źródeł omówił on codzienne życie studentów (mieszkanie, strój, książki), ich relacje ze społecznością miejską oraz podstawy ich tożsamości grupowej.

W 2014 r. przypadł jubileusz 650-lecia pierwszej fundacji uczelni. W związku z nim już w 2009 r. został sformułowany przez Andrzeja Chwalbę z Wydziału Historycznego UJ program opracowania „cyklu monografii obiektów zabytkowych Uniwersytetu Jagiellońskiego”⁹⁰. Jego efektem stała się seria wydawnicza *Historia budynków Uniwersytetu Jagiellońskiego*. W jej ramach opublikowane zostały monografie kilku kolegów z okresu staropolskiego (Maius, Iuridicum, Minus i Nowodworskiego)⁹¹. Niejako powtórzyła się sytuacja z jubileuszem 2000 r., bowiem nie powstał w uczelni plan badań nad dziejami uniwersytetu⁹². Jedynie zespołowe i indywidualne inicjatywy poszczególnych badaczy nawiązywały do faktu jubileuszu. Do takich należy też zaliczyć tom pierwszy opracowania *Profesorowie prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego z biogramami 230 prawników z XV–XVIII w.*, którzy są poświadczeni w źródłach jako wykładowcy na Wydziale Prawa⁹³. Z jubileuszem zbiegło się też wydanie monografii o Bursie Sarnińskiej autorstwa Marcina Bastera⁹⁴. Przyniosła ona nie tylko gruntowne opracowanie dziejów tej bursy i edycję źródeł z nią związanych, ale również ważną rewizję poglądów dotychczasowej historiografii na system kolejalny Uniwersytetu Krakowskiego w dobie staropolskiej. Inspiracji jubileuszowej należy dopatrzeć się również w przygotowaniu obszernej monografii poświęconej dziejom Uniwersytetu Krakowskiego w XV w. przez amerykańskiego badacza Paula W. Knolla, która ukazała się drukiem w 2016 r. Stanowi ona istotne osiągnięcie naukowe, podsumowujące w znacznej mierze stan dotychczasowych badań nad intelektualnym dorobkiem mistrzów krakowskich w XV w.⁹⁵

⁹⁰ A. Chwalba, *Collegium Maius*, Kraków 2009, s. 7–8.

⁹¹ A. Chwalba, *Collegium Maius*, Kraków 2009; M. Ferenc, *Collegium Nowodworskiego*, Kraków 2012; D. Niemiec, M. Starzyński, *Collegium Minus*, Kraków 2015; S.A. Sroka, M. Szyma, A. Betlej, A. Dworzak, W. Bałus, *Collegium Iuridicum*, Kraków 2015.

⁹² Inicjatywa władz uniwersytetu ograniczyła się do wydania polsko-angielskiego jubileuszowego albumu: *Uniwersytet Jagielloński w Krakowie 1364–2014*, red. Z. Pietrzyk i K. Stopka, Kraków 2014, s. 9–28 (syntetyczny zarys dziejów uczelni pióra obu redaktorów).

⁹³ K. Ożóg, K. Fokt, M. Mikuła, M. Zdanek, D. Wójcik-Zęga, K. Kuras, *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Bd. 1: 1364–1780, red. W. Uruszczak, Kraków 2015.

⁹⁴ M. Baster, *Bursa Sarnińska. Z dziejów kolegów Uniwersytetu Krakowskiego w XVII i XVIII wieku*, Kraków 2015 (*Historia et Monumenta Universitatis Jagellonicae* 4).

⁹⁵ P.W. Knoll, „A Pearl of Powerful Learning”. *The University of Cracow in the Fifteenth Century*, Leiden–Boston 2016.

Dla prowadzenia stałych i nowoczesnych prac badawczych nad dziejami Uniwersytetu Jagiellońskiego, staraniem prof. Krzysztofa Stopki, został w 2007 r. utworzony w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego Oddział Badań Dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Do jego głównych zadań należą systematyczne prace edytorskie obejmujące najważniejsze uniwersyteckie źródła urzędowe do końca XVIII w. oraz badania nad tymi problemami i okresami w dziejach uczelni, które były pomijane w dotychczasowej historiografii⁹⁶. Uwzględniając dotychczasową tradycję historiograficzną oraz nowe inspiracje badawcze, wspomniany Oddział Badań finalizuje kilkuletni projekt „Corpus academicum Cracoviense. Elektroniczna baza profesorów i studentów Uniwersytetu Krakowskiego w okresie staropolskim 1364–1780” (sfinansowany z Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki). Stworzona baza umożliwi różnorodne nowoczesne badania nad studentami i mistrzami z okresu czterech stuleci. Historycy z Oddziału Badań Dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego Archiwum UJ w dialogu z historiografią światową prowadzą wszechstronne studia źródłoznawcze nad urzędową spuścizną uniwersytecką, kolegiami profesorów i studentów, urzędnikami w korporacjach uniwersyteckich, kulturą i świadomością historyczną krakowskiego środowiska uniwersyteckiego⁹⁷. Wypada wyrazić nadzieję, że nareszcie zostanie trwale przezwyciężony schemat badań prowadzonych głównie przy okazji kolejnych jubileuszów.

Summary

The University of Krakow was founded twice, in 1364 and 1400. The jubilees of these two foundations were celebrated in 1864, 1900, 1964, 2000 and 2014. The paper presents the role of university jubilees in the development of critical studies on the history of the University of Krakow until the end of the 18th century. Research on the history of the University of Krakow has been carried out since the first half of the 19th century and was much stimulated by the jubilees mentioned above. Researchers have focused on the oldest historical records and on the University's historical background until the late 18th century. Particular attention has been devoted to the first two centuries of the history of the university. In addition, the focus was given to the university's organisation, its endowment, functioning and its role in Central Europe. Other subjects of research included: students, communities, eminent masters and their academic output in the 15th and 16th centuries. The period of 17th and 18th centuries has been researched to a much lesser extent.

⁹⁶ K. Stopka, *Historia et monumenta Univesitatis Jagellonicae. Wprowadzenie*, w: M. Kowalczyk, *Colligite fragmenta...*, s. 7–10.

⁹⁷ M. Zdanek, *Edycje ksiąg urzędowych...*, s. 88–89; *idem*, *Uniwersytet Krakowski wobec własnej przeszłości w XV–XVI wieku*, Kraków 2017 (*Historia et Monumenta Universitatis Jagellonicae* 6); *Universitätsstudium und Gesellschaft in Mitteleuropa vom 15. bis zum 18. Jahrhundert*, hg. von K. Ożóg, M. Zdanek, Kraków 2017 (*Historia et Monumenta Universitatis Jagellonicae* 5).

The author analyses both the achievements and weaknesses of Polish university historiography and shows the perspectives for its future development.

BIBLIOGRAFIA

- Acta rectoria almae Universitatis Studii Cracoviensis inde ab anno MCCCCLXIX continens annos 1467–1537*, t. 1, red. W. Wisłocki, Cracoviae 1893–1897.
- Acta rectoria almae Universitatis Studii Cracoviensis*, t. 2: *continens annos 1536–1580*, red. S. Estreicher, Cracoviae 1909.
- Album studiosorum Universitatis Cracoviensis*, t. 1–3, red. [I.] Ż. Pauli, A. Chmiel, Cracoviae 1887–1904; t. 4, red. G. Zathey, H. Barycz, Cracoviae 1950; t. 5, red. C. Lewicki, Cracoviae 1956.
- Barycz H., *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego w epoce humanizmu*, Kraków 1935.
- Barycz H., *Karbowiak Antoni (1856–1919)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 12, Wrocław 1966–1967.
- Barycz H., *Nowa synteza dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 9, 1966.
- Barycz H., *Plan wydawnictw źródeł do dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Sprawozdania PAU”, 43, 4, 1938.
- Barycz H., *Przed wielką rocznicą (1364–1964)*, w: *idem, Alma Mater Jagellonica. Studia i szkice z przeszłości Uniwersytetu Krakowskiego*, Kraków 1958.
- Barycz H., *Śląsk w polskiej kulturze umysłowej*, Katowice 1979 (wyd. 2).
- Baster M., *Bursa Starnigiejska. Z dziejów kolegów Uniwersytetu Krakowskiego w XVII i XVIII wieku*, Kraków 2015 (*Historia et Monumenta Universitatis Jagellonicae* 4).
- Baster M., Ożóg K., *Utrata dokumentów fundacyjnych Uniwersytetu Jagiellońskiego w czasie drugiej wojny światowej*, w: *Memoria viva. Studia historyczne poświęcone pamięci Izabeli Skierskiej (1967–2014)*, red. A. Gąsiorowski, G. Rutkowska, Warszawa-Poznań 2015.
- Bauch G., *Deutsche Scholaren in Krakau in der Zeit der Renaissance 1460 bis 1520*, Breslau 1901.
- Bauch G., *Schlesien und die Universität Krakau im XV. und XVI.*, „Zeitschrift des Vereins für Geschichte (und Alterthum) Schlesiens” 41, 1907.
- Bieńkowski W., *Pauli Żegota*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 25, Wrocław 1977.
- Birkenmajer A., *Bandtkie Jerzy Samuel (1768–1835)*, w: *Polski słownik biograficzny* t. 1, Kraków 1935.
- Birkenmajer A., *Etudes d’histoire des sciences en Pologne*, Wrocław 1972 (*Studia Copernicana* IV).
- Birkenmajer A., *Etudes d’histoire des sciences et de la philosophie du Moyen Age*, Wrocław 1970 (*Studia Copernicana* I).
- Birkenmajer L.A., *Mikołaj Kopernik. Studia nad pracami Kopernika oraz materiały biograficzne*, Kraków 1900.
- Birkenmajer L.A., *Stromata Copernicana. Studia, poszukiwania i materiały*, Kraków 1924.
- Boroda K., *Studenci Uniwersytetu Krakowskiego w późnym średniowieczu*, Kraków 2010.
- Brandowski A., *Założenie Uniwersytetu Krakowskiego w roku 1364*, Kraków 1872.
- Burzyński P., *Nauka prawa w Uniwersytecie Krakowskim w ciągu czasu od 1364 r. do r. 1795*, „Czasopismo Poświęcone Prawu i Umiejętnościom Politycznym” 2, 1864, z. 5.
- Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi latinorum qui in Bibliotheca Jagellonica asservantur*, comp. S. Włodek, G. Zathey, M. Zwiercam *et al.*, t. 1–11, Wratislaviae–Cracoviae 1980–2016.

- Chamcówna M., *Uniwersytet Jagielloński w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Szkoła Główna Koronna w okresie wizyty i rektoratu Hugona Kollątaja 1777–1786*, Wrocław 1957.
- Chamcówna M., *Uniwersytet Jagielloński w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Szkoła Główna Koronna w latach 1786–1795*, Wrocław 1959.
- Chwalba A., *Collegium Maius*, Kraków 2009.
- Codex diplomaticus Universitatis Studii Generalis Cracoviensis*, p. 1–4, red. [I.] Ż. Pauli, Cracoviae 1870–1890; p. 5, red. F. Piekosiński, Cracoviae 1900.
- Conclusiones Universitatis Cracoviensis ab anno 1441 ad annum 1589*, red. H. Barycz, Kraków 1933.
- Cztery wieki Uniwersytetu Jagiellońskiego 1364–1764*, „Kwartalnik Historyczny” 72, 1965.
- Denifle H., *Die Entstehung der Universitäten des Mittelalters bis 1400*, Berlin 1885.
- Dybiec J., *Jubileusze Uniwersytetu Jagiellońskiego (1864–1900–1964–2000?)*, w: *Studia bibliograficzno-bibliologiczne. Praca zbiorowa dla uczczenia 45-lecia pracy naukowej Profesora Wiesława Bieńkowskiego*, red. M. Kocójowa, Kraków 1996.
- Dybiec J., *Krakowskie uroczystości otwarcia w r. 1887 Collegium Novum i ich ogólnopolskie echa*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych” 44, 1990.
- Dzieje filozofii średniowiecznej w Polsce*, t. 1–7, 9–11, red. Z. Kuksewicz, Wrocław 1975–1988.
- Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1364–1764*, t. 1, red. K. Lepszy, Kraków 1964.
- Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1765–1850*, t. 2, cz. 1, red. K. Opalek, Kraków 1965.
- Estreicher S., *Sądownictwo rektora krakowskiego w wiekach średnich*, „Rocznik Krakowski” 4, 1900.
- Ferenc M., *Collegium Nowodworskiego*, Kraków 2012.
- Fijałek J.N., *Mistrz Jakób z Paradyża i Uniwersytet Krakowski w okresie soboru bazylejskiego*, t. 1–2, Kraków 1900.
- Fijałek J.N., *Polonia apud Italos scholastica. Saeculum XV*, Cracoviae 1900.
- Fijałek J.N., *Studia do dziejów Uniwersytetu Krakowskiego i jego Wydziału Teologicznego w XV wieku*, Kraków 1898.
- Fijałek J., *Z dziejów humanizmu w Polsce, I. Niemcy na Uniwersytecie Krakowskim w XV i XVI w.*, „Pamiętnik Literacki”, t. 1, 1902.
- Gębarowicz M., *Psalterz floriański i jego geneza*, Wrocław 1965.
- Hammerstein N., *Jubiläumsschrift und Alltagsarbeit. Tendenzen bildungsgeschichtlicher Literatur*, „Historische Zeitschrift” 236, 3, 1983.
- Hulewicz J., *Majer Józef (1808–1899)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 19, Wrocław 1974.
- Incunabula typographica Bibliothecae Universitatis Jagellonicae Cracoviensis*, red. W. Wisłocki, Cracoviae 1909.
- Kałuża Z., *Pologne: un siècle de réflexions sur la philosophie médiévale*, w: *Gli studi di filosofia medievale fra Otto e Novecento. Contributo a un bilancio storiografico*, red. R. Imbach, A. Maierù, Roma 1991.
- Kaniewska I., *Młodzież Uniwersytetu Krakowskiego w latach 1510–1560. Studium statystyczne*, w: *Studia z dziejów młodzieży Uniwersytetu Krakowskiego w dobie Renesansu*, red. K. Lep-szy, Kraków 1964.
- Karbowiak A., *Dzieje wychowania i szkół w Polsce w wiekach średnich*, cz. 1–3, Petersburg–Lwów 1898–1923.
- Karbowiak A., *Mieszkania żaków krakowskich w XIV–XVI wieku*, Kraków 1887.
- Karbowiak A., *Obiady profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego w XVI i XVII wieku*, Kraków 1900.
- Karbowiak A., *Studia statystyczne z dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1433/4–1509/10*, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 12, Kraków 1910.

- Karbowiak A., *Ubiory profesorów i uczniów w Uniwersytecie Jagiellońskim w związku z współczesnymi zwyczajami (1364–1889)*, Kraków 1889.
- Kaufmann G., *Die Geschichte der deutschen Universitäten*, Bd. 1–2, Stuttgart 1888–1896.
- Knoll P. W., „A Pearl of Powerful Learning”. *The University of Cracow in the Fifteenth Century*, Leiden–Boston 2016.
- Kowalczyk M., *Colligite fragmenta ne pereant... Studia z dziejów Uniwersytetu Krakowskiego w średniowieczu*, Kraków 2010 (*Historia et Monumenta Universitatis Jagellonicae* 1).
- Kowalczyk M., *Krakowskie mowy uniwersyteckie z pierwszej połowy XV wieku*, Wrocław 1970.
- Kowalczyk M., *Odnowienie Uniwersytetu Krakowskiego w świetle mów Bartłomieja z Jasta*, „Małopolskie Studia Historyczne” 6, 3–4, 1964.
- Kras J., B. Łopuszański, *Muczkowski Józef (1795–1858)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 22, Wrocław 1977.
- Krzyżanowski S., *Poselstwo Kazimierza Wielkiego do Awinionu i pierwsze uniwersyteckie przywileje*, „Rocznik Krakowski” 4, 1900.
- Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku*, wyd. A. Gąsiorowski, współpr. T. Jurek, I. Skierska, W. Swoboda, Kraków 2000.
- Liber diligentiarum Facultatis Artisticae Universitatis Cracoviensis pars I (1487–1563) ex codice manuscripto in bibliotheca Jagellonica asservato*, red. W. Wisłocki, Kraków 1886 (*Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 4).
- Markowski M., *Dzieje Wydziału Teologii Uniwersytetu Krakowskiego w latach 1397–1525*, Kraków 1996.
- Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508. BJ rkp. 258*, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska t. 1–2, Kraków 2004.
- Metryka, czyli album Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1509–1551. Biblioteka Jagiellońska rkp. 259*, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, Warszawa 2010.
- Michalewicz J., *Majątek kapitałowy Uniwersytetu Jagiellońskiego XV–XVIII wieku*, Kraków 1984.
- Michalewicz J., Michalewicz M., *Beneficia Universitatis Jagellonicae saec. XV–XVIII*, cz. 1–2, Cracovia 1991.
- Michalewicz J., Michalewicz M., *De beneficiorum Universitatis Jagellonicae decimis, columbat-ionibus, missalibus, clericaturisque XV–XVIII saec.*, Kraków 1999.
- Michalewicz J., Michalewicz M., *Fundationes pecunariae Universitatis Jagellonicae in saeculis XV–XVIII*, Kraków 1999.
- Michalski K., *Filozofia wieków średnich*, Kraków 1997.
- Michalski K., *Histoire de la philosophie*, Kraków 1999.
- Morawski C., *Histoire de l'Université de Cracovie. Moyen Age et Renaissance*, traduction de Pierre Rongier, vol. 1–3, Paris 1900–1905.
- Morawski K., *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wieki Średnie i Odrodzenie*, t. 1–2, Kraków 1900.
- Muczkowski J., *Mieszkania i postępowanie uczniów krakowskich w wiekach dawniejszych*, Kraków 1842.
- Muczkowski J., *Pomniki do dziejów Uniwersytetu Jagiellońskiego*, „Roczniki Towarzystwa Naukowego z Uniwersytetem Jagiellońskim połączonego” 1(16), 1841.
- Muczkowski J., *Wiadomość o założeniu Uniwersytetu Krakowskiego*, „Roczniki Towarzystwa Naukowego z Uniwersytetem Jagiellońskim połączonego” 4(19), 1849.
- Najstarsza księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1402–1541*, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, Warszawa 2011.
- Niemiec D., Starzyński M., *Collegium Minus*, Kraków 2015.

- Ożóg K., Fokt K., Mięka M., Zdanek M., Wójcik-Zega D., Kuras K., *Profesorowie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Bd. 1: 1364–1780, red. W. Uruszczyk, Kraków 2015.
- Ożóg K., *Uczni w monarchii Jadwigi Andegaweńskiej i Władysława Jagiełły (1384–1434)*, Kraków 2004.
- Perkowska U., *Jubileusze Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Kraków 2000.
- Perlbach M., *Prussia scholastica. Die Ost- und Westpreussen auf den mittelalterlichen Universitäten*, Leipzig 1895.
- Plezia M., *Morawski (Dzierżykraj-Morawski) Kazimierz (1852–1925)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 21, Wrocław 1973.
- Prima verba. Krakowskie mowy uniwersyteckie*, red. E. Jung-Palczewska, Łódź 2000.
- Ptaśnik J., *Obrazki z życia żaków krakowskich w XV i XVI wieku*, Kraków 1900.
- Rashdall H., *The University of Europe in the Middle Ages*, vol. 1–2, Oxford 1895.
- Rostafiński J., *Medycyna na Uniwersytecie Krakowskim w XV wieku*, Kraków 1900.
- Rostafiński J., *Symbola ad historiam naturalem medii aevii*, t. 1–2, Cracoviae 1900.
- Rubczyński W., *O najpilniejszych potrzebach nauki polskiej w zakresie historii filozofii*, „Nauka Polska” 2, 1919.
- Scripta manent. Textus ad theologiam spectantes in Universitate Cracoviensi saeculo XV conscripti*, red. Z. Włodek, R. Tatrzyński, Kraków 2000.
- Sroka S.A., Szyma M., Betlej A., Dworzak A., Bałus W., *Collegium Iuridicum*, Kraków 2015.
- Statuta antiqua Collegii Maioris*, red. J. Szujski, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 1, Kraków 1878.
- Statuta necnon liber promotionum philosophorum ordinis in Universitate Studiorum Jagellonica ab anno 1402 ad annum 1849*, red. J. Muczkowski, Cracoviae 1849.
- Statuta Uniwersytetu Krakowskiego*, red. J. Szujski, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 2, Kraków 1882.
- Statuty i matrykuły Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego z XVIgo wieku*, red. J. Szujski, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 1, Kraków 1878.
- Stopka K., *Głos w dyskusji nad fundacją Uniwersytetu w Krakowie*, „Rocznik Krakowski” 71, 2005.
- Stopka K., *Henryk Barycz jako dziejopis Akademii Krakowskiej*, w: *Henryk Barycz 1901–1994. Materiały z posiedzenia naukowego PAU w dniu 22 czerwca 2001 r.*, red. R. Majkowska, Kraków 2004.
- Stopka K., *Historia et monumenta Universitatis Jagellonicae. Wprowadzenie*, w: M. Kowalczyk, *Colligite fragmenta ne pereant... Studia z dziejów Uniwersytetu Krakowskiego w średniowieczu*, Kraków 2010 (*Historia et Monumenta Universitatis Jagellonicae* 1).
- Stopka K., *Jagiellońska fundacja Uniwersytetu Krakowskiego*, „Rocznik Krakowski” 69, 2003.
- Świeżawski S., *Dzieje filozofii europejskiej XV wieku*, t. 1–6, Warszawa 1974–1983.
- Świeżawski S., *U źródeł nowożytnej etyki. Filozofia moralna w Europie XV wieku*, Kraków 1987.
- Szczur S., *Papież Urban V i powstanie uniwersytetu w Krakowie w 1364 r.*, Kraków 1999.
- Szeleńska W., *Biblioteki profesorów Uniwersytetu Krakowskiego w XV i w początkach XVI wieku*, Kraków 1966.
- Szujski J., *Żołędzie i urządzenie Collegii Minoris*, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 1, Kraków 1878.
- Tomkowicz S., *Gmach Biblioteki Jagiellońskiej. Historia i opis*, „Rocznik Krakowski” 4, 1900.
- Universitätsstudium und Gesellschaft in Mitteleuropa vom 15. bis zum 18. Jahrhundert*, hg. von K. Ożóg, M. Zdanek, Kraków 2017 (*Historia et Monumenta Universitatis Jagellonicae* 5).
- University Jubilees and University History Writing. A Challenging Relationship*, ed. P. Dhondt, Leiden–Boston 2014.
- Uniwersytet Jagielloński w Krakowie 1364–2014*, red. Z. Pietrzyka i K. Stopki, Kraków 2014.

- Urban W., *Losy wychowanków Akademii Krakowskiej w drugiej połowie XVI i pierwszej połowie XVII wieku*, w: *Studia z dziejów młodzieży Uniwersytetu Krakowskiego w dobie Renesansu*, red. K. Lepszy, Kraków 1964.
- Ustawy bursy krakowskiej „Jeruzalem” 1453–1841*, wyd. A. Karbowski, w: *Archiwum do Dziejów Literatury i Oświaty w Polsce*, t. 6, Kraków 1890.
- Vetulani A., *Ks. Jan Fijałek historyk Kościoła polskiego*, „*Analecta Cracoviensia*”, 2, 1970.
- Vetulani A., *Początki najstarszych wszechnic środkowoeuropejskich*, Wrocław 1970.
- Wisłocki W., *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego*, t. 1–2, Kraków 1878–1881.
- Włodarek A., *Architektura średniowiecznych kolegiów i burs Uniwersytetu Krakowskiego*, Kraków 2000.
- Z. Pietrzyk, *Poczet rektorów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1400–2000*, Kraków 2000.
- Zakłady uniwersyteckie w Krakowie. Przyczynek do dziejów oświaty krajowej podany i pamięci pięćsetletniego Uniwersytetu Krakowskiego poświęcony przez c.k. Towarzystwo Naukowe Krakowskie*, [red.] J. Majer, Kraków 1864.
- Zathey J., Lewicka-Kamińska A., Hajdukiewicz L., *Historia Biblioteki Jagiellońskiej*, t. 1: 1364–1775, red. I. Zarębski, Kraków 1966.
- Zdanek M., *Dzieło naukowe i bibliografia prac Leszka Hajdukiewicza*, „*Odrodzenie i Reformacja w Polsce*” 59, 2015.
- Zdanek M., *Edycje ksiąg urzędowych Uniwersytetu Krakowskiego — dzieło na nowo podjęte*, w: *Editiones sine fine*, red. K. Kopiński, W. Mrozowicz, J. Tandecki, t. 1, Toruń 2017.
- Zdanek M., *Uniwersytet Krakowski wobec własnej przeszłości w XV–XVI wieku*, Kraków 2017 (Historia et Monumenta Universitatis Jagellonicae 6).
- Zeissberg H., *Das älteste Matrikel-Buch der Universität Krakau*, Innsbruck 1872.
- Złota księga Wydziału Filozoficznego*, red. J. Miklaszewska, J. Mizera, Kraków 2000.
- Złota księga Wydziału Historycznego*, red. J. Dybiec, Kraków 2000.
- Złota księga Wydziału Lekarskiego*, red. J. Grochowski, Kraków 2000.
- Złota księga Wydziału Prawa i Administracji*, red. J. Stelmach, W. Uruszczak, Kraków 2000.